

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ “ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

Ю Р И Д И Ч Е С К И Ф А К У Л Т Е Т

КОНСПЕКТ ПО

НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО - ОБЩА ЧАСТ

1. ПОНЯТИЕ ЗА НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВО И НАКАЗАТЕЛНО – ПРАВНАТА НАУКА.

Същност и особености на наказателното право. Наказателно право и наказателна политика. Принципи на изграждане на българското наказателно право. Отграничение на наказателното право от други сродни отрасли. Предмет и методи на наказателноправната наука. Задачи на наказателноправната наука.

2. УСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКОТО НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО.

Извори на българското наказателно право, правото до Освобождението. Наказателният закон от 1896 година и други закони. Развитие след Втората световна война. Законът от 1951 г., Наказателният кодекс от 1956г., Кодифициране от 1968г. Положение и тенденции на съвременния етап.

3. ИЗТОЧНИЦИ НА НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИТЕ НОРМИ.

Видове източници и тяхното значение. Законът като основен източник на наказателното право. Значението му за спазване на принципа за законоустановеност на престъпленията и наказанията. Видове наказателни закони с оглед на техния обхват. Отношение на Наказателния кодекс към други нормативни актове. Значение на международни актове и на Конституцията на Република България.

4. ВИДОВЕ СТРУКТУРА НА НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИТЕ НОРМИ.

Структура на наказателноправната норма – диспозиция и санкция. Норми на общата и норми на особената част. Видове норми на общата част: определителни и императивни. Видове норми на особената част: описателни, прости, препращащи, бланкетни, алтернативни и т. н. Строеж на санкциите, видове.

5. ТЪЛКУВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ ЗАКОН.

Задачи на тълкуването и прилагани методи. Видове тълкуване с оглед на обема и субекта. Значение на съдебното тълкуване и неговата задължителна сила. Отношение на тълкуването към прилагането на закона по аналогия.

6. ДЕЙСТВИЕ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ ЗАКОН ПО ВРЕМЕ, МЯСТО И ОТНОСНО ЛИЦАТА.

Влизане в сила на наказателния закон. Действие на наказателния закон по време – чл. 2, ал. 1. Обратно действие на по – благоприятния закон – чл. 2, ал. 2. Действие по място и възприети принципи: териториален – чл. 5, ал. 1-2; личен – чл. 4, ал. 1; реален – чл. 5; универсален – чл. 6. Изключения. Въпроси на екстрадицията.

7. НАКАЗАТЕЛНООТГОВОРНИ ЛИЦА. СУБЕКТ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО.

Понятие – качества на субекта на престъпление. Наказателна отговорност и възраст. Възрастови групи и тяхното наказателноправно значение. Непълнолетни и особености в тяхната отговорност. Субект на престъплението и очертаване на съответни изисквания в състава на престъплението. Особени качества на субекта (чл. 31 - 34).

8. ВМЕНЯЕМОСТ И НЕВМЕНЯЕМОСТ.

Определение на вменяемостта. Понятие за невменяемост. Критерии: психиатричен (медицински) и психологичен (юридически) – чл. 33, ал. 1. Намалена и частична вменяемост. Психическо разстройство след извършване на престъплението – чл. 33, ал. 2. Принудителни медицински мерки.

9. ПОНЯТИЕ ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО.

Определение на престъплението – чл. 9, ал. 1. Основна характеристика на престъплението. Разграничение от други правонарушения. Елементи на престъплението.

10. СЪСТАВ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕ.

Престъпление и състав на престъплението. Признаци на състава на престъплението. Видове състави.

11. ОБЕКТ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО.

Понятие за обекта на престъплението. Значение на обекта за категоризиране на престъпленията. Начини за описание на обекта. Родов и непосредствен обект. Предмет на престъплението.

12. ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО КАТО ДЕЯНИЕ.

Обща характеристика на деянието. Видове деяния: действие и бездействие, особености. Възможност за осъществяване на отделните престъпления чрез действие и бездействие. Изпълнително деяние. Престъпни последици – определение. Престъпен резултат. Значение на последиците за квалификация на деянието. Видове престъпления с оглед на последиците.

13. ПРИЧИННА ВРЪЗКА МЕЖДУ ПРЕСТЪПНОТО ДЕЯНИЕ И ОБЩЕСТВЕНООПАСНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ.

Понятие за причинната връзка. Значение на причинната връзка за наказателната отговорност. Теории за причинната връзка. Усложнения при причинната връзка. Причинната връзка при действието и бездействието.

14. ОСНОВНИ КАЧЕСТВА НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО. ОБЩЕСТВЕНА ОПАСНОСТ НА ПРЕСТЪПНОТО ДЕЯНИЕ.

Обществената опасност като качествена характеристика на престъплението. Обстоятелства, които определят обществената опасност. Значение на обществената опасност за отграничение на престъпленията от другите правонарушения. Степен на обществена опасност и обстоятелствата, които я определят.

15. ПРОТИВОПРАВНОСТ И НАКАЗУЕМОСТ НА ПРЕСТЪПНОТО ДЕЯНИЕ.

Понятие за противоправност и начини на изразяването и. Противоправност съставномерност. Противоправност при действието и бездействието. Отношение към обществената опасност и към вината. Наказуемост.

16. ОБСТОЯТЕЛСТВА, ИЗКЛЮЧВАЩИ ОБЩЕСТВЕНАТА ОПАСНОСТ И ПРОТИВОПРАВНОСТ.

Обща характеристика, видове. Малозначителност на деянието – чл. 9, ал. 2 и обстоятелства, които я определят. Неизбежна отбрана – предпоставки, свързани с отбраната и с нападението. Превишаване пределите на неизбежната отбрана и наказателноправното и значение – чл. 12.

17. ДРУГИ ОБСТОЯТЕЛСТВА, ИЗКЛЮЧВАЩИ ОБЩЕСТВЕНАТА ОПАСНОСТ И ПРОТИВОПРАВНОСТ.

Право на задържане – чл.12а. Деяние на служител под прикритие – чл. 12б. Крайна необходимост – условия за правомерност – чл. 13. Оправдан стопански риск, предпоставки – чл. 13а.

18.ВИНА.

Понятие за вината. Вина и наказателна отговорност. Форми на вината и техните видове. Схващания за вината. Отношение към обществената опасност и противоправност.

19.УМИСЪЛ.

Определение на умисъла – чл. 11, ал. 2. Психически и волеви моменти. Пряк и евентуален умисъл – съдържание, разграничение. Особености при отделните престъпления. Други видове умисъл.

20.НЕПРЕДПАЗЛИВОСТ

Определение – чл. 11, ал. 3. Видове непредпазливост – съзнавана, несъзнавана. Съдържание на психическите и волеви моменти.Разлика между съзнаваната непредпазливост и евентуалния умисъл. Професионална непредпазливост Разлика между непредпазливостта и “случайното” деяние. Наказуемост на непредпазливите деяния.

21.ИЗКЛЮЧВАЩИ ВИНАТА ОБСТОЯТЕЛСТВА.

Грешка – същност, релевантност – чл. 14. Отделни видове грешки. “Случайно деяние – чл. 15. Изпълнение на противоправната заповед – чл. 16.

22.СТАДИИ НА ПРЕСТЪПНАТА ДЕЙНОСТ.

Определение на стадия. Разграничение на отделните стадии, наказателноправно значение. Довършено престъпление – определение, отношение към изпълнителното деяние. Довършеност при отделните видове престъпления.

23.ПРИГОТОВЛЕНИЕ.

Същност, обективни и субективни елементи – чл. 17, ал. 1. Видове приготвителни действия. Отговорност за приготвление – чл. 17, ал. 2.

24.ОПИТ.

Определение на опита, отношение към обективните и субективни елементи на престъплението – чл. 18, ал. 1. Разграничение от довършеното престъпление и от приготвлението. Видове опит: довършен, недовършен, опит с негодни средства и върху негоден

предмет. Наказуемост на опита - чл. 18, ал. 2 и особености при определяне на наказанието – чл. 58, т. “а”.

25.ДОБРОВОЛЕН ОТКАЗ В СТАДИЯ НА ПРИГОТОВЛЕНИЕТО ИЛИ ОПИТА

Доброволен отказ при приготвяне и неговото наказателноправно значение – чл. 17, ал. 3 и чл. 19. Доброволен отказ и наказателноправни последици – чл. 18, ал. 3 и чл. 19.

26.СЪУЧАСТИЕ В ПРЕСТЪПЛЕНИЕ.

Същност, определение, отношение към наказателната отговорност. Основни форми на съучастие – чл. 20. Организирана престъпност. Разграничение от допустителството и укривателството.

27.ИЗВЪРШИТЕЛСТВО И СЪИЗВЪРШИТЕЛСТВО

Същност, отграничение от другите форми на съучастие. Посредствено извършителство. Обективни и субективни елементи при съизвършителство. Наказуемост.

28.ПОДБУДИТЕЛСТВО.

Същност, определение, обективни и субективни елементи. Способи, използвани при подбудителната дейност. Разграничение от другите форми на съучастие.

29.ПОМАГАЧЕСТВО.

Елементи на помагачеството. Видове помагаческа дейност.предварително обещано помагачество. Разграничение от другите форми на съучастие. Особеност при определяне на наказанието при помагачеството – чл. 58, т. “б”.

30.НАКАЗУЕМОСТ НА СЪУЧАСТНИЦИТЕ.

Принципи, относно наказването на съучастниците – чл. 21, ал. 1 и 2. Значение на някои обстоятелства, свързани с личността на извършителя – чл. 21, ал.3 и 4. Ексцез при съучастие. Доброволен отказ от съучастие, изисквания към подбудителя и помагача – чл. 22.

31.ЕДИНСТВО И МНОЖЕСТВО НА ДЕЯНИЯТА И ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА.

Общ преглед. Усложнена престъпна дейност – видове. Продължавано престъпление. Продължено престъпление. Съставно престъпление – особености. Двукратно престъпление – наказуемост.

32.СЪВКУПНОСТ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ.

Същност и необходимост от специално третиране на тези случаи. Видове съвкупности. Идеална и реална съвкупност. Особенности при определяне на наказанието. Разграничение от рецидива и от продължаваното престъпление – чл. 23 – 25.

33.РЕЦИДИВ.

Понятие и наказателноправно значение. Видове рецидив според НК. Общ рецидив. Повторност, Опасен рецидив – чл. 29 и 30.

34. УЧЕНИЕ ЗА НАКАЗАНИЕТО.ПОНЯТИЕ И ЦЕЛИ НА НАКАЗАНИЕТО.

Същност на наказанието. Разграничение от други мерки на държавна принуда. Видове санкции. Цели на наказанието – чл. 36. Цели при непълнолетните. Обща и специална превенция. Въпросът за превъзпитанието.

35.СИСТЕМА НА НАКАЗАНИЯТА ПО НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС.

Принципи на определяне системата на наказанията. Значение на подреждането на наказанията. Видове наказания по чл. 37. Съотношение между лишаването от свобода и наказанията без лишаване от свобода. Доживотен затвор и доживотен затвор без замяна. Приложими наказания към непълнолетните.

36.ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА.

Същност и характеристика на това наказание. Цели, които се осъществяват при неговото изпълнение. Минимален и максимален срок. Лишаването от свобода като алтернатива на смъртното наказание. Режим на изпълнение на наказанието. Места за лишаване от свобода. Наказанието доживотен затвор – чл. 38 “а” и доживотен затвор без право на замяна.

37.НАКАЗАНИЯ БЕЗ ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА.

Видове и перспективи на тези наказания. Пробация. Глобата като самостоятелно и кумулативно предвидено наказание. Конфискация – видове. Други наказания, предвидени в кодекса.

38.ПРИНЦИПИ НА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА НАКАЗАНИЕТО.

Принципи на законосъобразност, пропорционалност и справедливост. Принцип на индивидуализация – същност. Сметчаваци и отегчаваци обстоятелства. Определяне на наказанието при особени хипотези: опит, съучастие-чл. 373, ал. 2 НПК. Определяне при изключителни или

многобройни смекчаващи обстоятелства. Определяне на наказанието при непълнолетните – чл. 60-65.

39.ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАЛОЖЕНОТО НАКАЗАНИЕ.

Смисълът на това освобождаване. Условно осъждане – същност, предпоставки. Изпитателен срок и неговото значение. Задължения на осъдения по време на изпитателния срок. Последици от от неправомерното поведение на осъдения по време на изпитателния срок. Условното осъждане при непълнолетните. Предсрочно освобождаване – чл. 70 – 71. Помилване – същност, различие от амнистията – чл. 74.

40.ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ.

Значение на освобождаването и последици. Освобождаване с налагане на административно наказание – чл. 78 “а”. Освобождаване от наказателна отговорност на непълнолетните – чл. 61.

41.ПОГАСЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНОТО ПРЕСЛЕДВАНЕ И НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА НАЛОЖЕНОТО НАКАЗАНИЕ.

Значение, видове – чл. 79 – 83. Давност, срокове, последици – чл. 80, 82. Спиране и прекъсване на давността – чл. 81. Изключване на давността. Амнистия – значение, последици – чл. 83. Разлика от помилването.

42.РЕАБИЛИТАЦИЯ.

Същност и значение на реабилитацията. Действие – чл. 85. Видове реабилитация и начини на осъществяването и – чл.86,87, 88а.

Библиография:

Основна литература:

Ненов, И. – Наказателно право на НРБ. Обща част, 1972 г.

Ненов, И. – Нова реакция Ал. Стойнов, Наказателно право на Република България, обща част, книга първа и втора 1992г.

Долапчиев, Н. Наказателно право. Обща част, “София”, 1994г., 1945 г.

Гиргинов, А Коментар на НК – обща част т. I , С., 1999.

Гиргинов, А., З. Трайков Коментар на НК т. II, С., 2000.

Наказателен кодекс на Република България

Допълнителна литература:

Груев, Л. Санционната система по българското наказателно право, “Сиби”, С., 1997 г..

Марков, Р. Поощрителните норми в наказателното право, С., 1997

Марков, Р. Престъпна и правомерна дейност на множество лица., С., 2005 г.

Марков, Р. Критичен поглед към проекта за общата част на нов наказателен кодекс, Годишник на ВСУ „Черноризец Храбър“, том XIX, 2013 г.

Михайлов, Д. Длъжностното лице – особен субект на престъпление, С., Наука и изкуство, 1969. Индивидуализация на наказателната отговорност, Правна мисъл, 1981, кн. 5; Евентуален умисъл и престъпна самонадеяност в Практиката на ВС на РБ, Съвременно право, 1991, кн. 2;

Постановления и тълкувателни решения на ВС на Република България - 1953-1990 г., изд. Къща “Везни”.

Филчев, Н. Способ на извършване на престъплението, С., 1991 г.

Филчев, Н. Задържането на престъпник., Съвременно право, 1995, кн. 3

Хинова, Т. Освобождаване от наказателна отговорност по Българското наказателно право, БАН, 1992.

Ценков, Ц. Сборник постановления, тълкувателни решения на ВС на РБ по приложение на НК, т. I, обща част С., ”Софи-Р”. Съдебна практика по наказателни дела, т. II- Особена част, “Софи-Р”, 1993 г.

Лектор:

проф. д-р Румен Марков, проф. д-р Лазар Груев